

Vårroljeväxtvänner. Fr. v. Niklas Ingvarsson, Svenska Foder, Jon Orvendal Växt-Råd, Peter Löfgren BASF, Kristina Forsberg Makhteshim Agan, Bo Hellstedt Svenska Lantmännen.

Mellansverige lyfter fram vårroljeväxterna

Med ett linår i vardande och förnyat fokus på vårraps samlades forskning, försök och praktik för en vårroljeväxtdag i Uppsala i januari. Etablering är det viktigaste momentet för att lyckas med odlingarna. Det gäller att kombinera kunskap med känsla för att lyckas.

Text: Hans Jonsson, Svensk Frötidning, **Foto:** Albin Gunnarson, Svensk Raps

De senaste åren har höstrapsen fått stort utrymme i den mellansvenska oljeväxtodlingen. Men man kan inte komma ifrån att det fortfarande är vårroljeväxterna som är basen för oljeväxtodlingen. Det är den bästa omväxlingsgrödan i spannmålstunga växtföljder som dominerar odlingen i denna region.

Ser vi bakåt till fjolårets odling så dök problemet med Ritz upp, samtidigt som jordlopporna fortsatte att härja i fälten. Ser vi framåt på årets vårroljeväxtodling så är det uppenbart att linet kommer att öka starkt.

–Vi tyckte att vi ville lyfta upp och ventilerade alla dessa frågeställningar inför årets odling, berättar Jarl Ryberg, ordförande i Stockholm Uppsala Frö- och Oljeväxtodlare.

Sagt och gjort och den 28 januari arrangerade man en minikonferens om odling av vårroljeväxter och lin i Uppsala. Gensvaret blev stort både hos branschen och bland lantbrukarna. Nästan hundra intresserade dök upp på arrangemanget som medfinansierades

av BASF, Makhteshim-Agan, Svenska Foder, Svenska Lantmännen och Lantmännen SW Seed. Här följer några nedslag från de intressanta föredragen.

Desirée Börjesdotter, Lantmännen SW Seed
”Ritz är historia, nu blickar vi framåt med vårraps-hybriden Zappa”

Första ämnet var fjolårets stora snackis – Ritz, och problemen med uppkomst och reklamationer. Desirée Börjesdotter från Lantmännen SW Seed berättade att en tredjedel av Ritzodlingarna såddes om eller trädades. 25 procent hade ingen reklamation medan 40 procent reklamerades men låg kvar och skördades.

–Nästan 60 procent av vårrapsodlingen var Ritz vilket gjorde att sorten kom i extra stort fokus, berättade Desirée.

På SW Seed menar man att det inte finns en enskild förklaring till de dåliga fältuppkomsterna. En kombination av ogynnsamma faktorer under höst-

ten 2008 och våren 2009 gav ovanligt stora påfrestningar som sammantaget orsakade problemen. I grunden fanns myndighetskontroller som samtliga gav klartecken för sorten. I sortförsöken hade Ritz varit bästa sorten 2004-2008.

–En hel del odlare som fick kompensation genom reklamation, men som lät grödan stå kvar, fick en glad överraskning vid skörden, som i vissa fall blev riktigt bra trots dåliga bestånd på våren.

Nu blickar man framåt med flera bepröva sorter i bakfickan samtidigt som man lanserar Zappa, den första vårrapshybriden i Sverige.

Albin Gunnarson, Svensk Raps

”Jordloppor är vår absolut största utmaning”

Albin Gunnarson redogjorde för Svensk Raps och övriga branschens kamp för att få betningsmedlena Elado och Modesto registrerade eller godkända för användning på dispens. Alla

försök har stött på patrull.

–Vi är mycket kritiska till KemIs handläggning av ärendet och kommer att driva processen vidare, slog han fast.

Paradoxen är att allt vårrapsutsäde nu istället kommer att betas med Elado i Tyskland. Problemen med jordloppor har kraftigt påverkat försöksverksamheten i negativ riktning.

–Vi har fått flera försök massakrerade av loppor under 2000-talet vilket inte för våroljeväxtodlingen framåt.

Albin lyfte också fram fosfors betydelse för våroljeväxterna.

–Våra försök visar tydligt att våroljeväxter svarar på fosforgödning och det ger en mervinst, betonade Albin.

Johan Arvidsson, SLU

”Reducerad plöjning innebär INTE reducerad såbäddsberedning till våroljeväxter. Slarva inte med såbädden”

Etableringen är det viktigaste momentet för en lyckad våroljeväxtodling. Och det handlar inte bara om att grunda för en hög skördepotential. Svag etablering ökar helt allmänt risken för negativa inslag i odlingen, inte minst risken för jordloppangrepp. Johan Arvidsson vid SLU, Ultuna, har jobbat länge med jordbearbetning och jordpackning. Han redogjorde för de senaste rönen inom våroljeväxtetablering, med fokus på styv lera och plöjningsfri odling.

–När vi ger oss på våroljeväxtetablering på styv lera befinner vi oss i gränslandet för vad som överhuvudtaget är biologiskt möjligt, slog han fast.

Ekvationen att så lagom djupt med god fukt är mycket svårt att få att gå ihop. Våroljeväxter har förvisso snabba groning, men långsammare tillväxt till markytan än spannmål. De senaste två årens försök med såbäddsberedning har gett några intressanta orienterande resultat:

- Senare sådd har gett sänkt skörd. Det har varit en fördel att så tidigt under de två årens utpräglade försommartorka. Bäst har ”första möjliga såtillfälle med bra bruk” varit.
- Djupare sådd har sänkt skörden. 2 cm har fungerat bättre än 4 cm
- Ökad harvning har höjt skörden i för-

söken. Men ökad harvning löser inte alla problem, betonade Johan. Det gäller att anpassa bearbetningen efter det aktuella fältets behov.

- Dubbelmontage ökar skörden och plantantalet.

Plöjningsfri etablering av våroljeväxter förekommer ganska allmänt.

–Slarva inte med harvningen på våren, uppmanade Johan.

Han har även noterat att uppkomsten generellt är något sämre än med plöjning. Plöjningsfritt har gett något sämre i dessa försök. Men Johan är noga med att poängtera att metoden har gett lika bra resultat som plöjning i många andra försöksserier.

Peder Waern, Jordbruksverket

”Problemet med jordloppor är störst i glesa bestånd.”

Det är viktigt att ha kontroll över rapsbaggarna och jordlopporna i våroljeväxter. Läget är i dag mer komplicerat än tidigare eftersom vi, som de flesta känner till, har en resistensproblematik att ta hänsyn till. Denna varierar över landet samtidigt som det finns ett spektrum av bekämpningsmedel att ta till. Det handlar om att ha kontroll över grödan och välja rätt strategi både för sitt eget fält och övergripande för att bibehålla goda möjligheter att kunna bekämpa skadegörarna framöver.

Peder Waern vid Jordbruksver-

kets Växtskyddscentral redovisade de senaste rönen samt stakade ut strategier för 2010. Nytt för 2009 var en resistensstudie på rapsbaggarna. Den visade på stor variation i känslighet över landet men även mellan olika platser lokalt, och mellan olika preparat.

–Efter all bekämpning av rapsbaggarna är det rimligt att resistens selekterats fram, menade Peder.

Läget är bäst i Mälardalen men försämras gradvis söderut. Karate verkar tappa i effekt på vissa platser medan Biscaya generellt uppvisar säkrare effekter. Studien fortsätter 2010 och Peder prisar det goda samarbetet med Barbara Ekbohm vid SLU, som genomför studien. Bekämpningströsklarna gäller sedan tidigare, men det finns nu två preparatstrategier (se www.svenskraps.se).

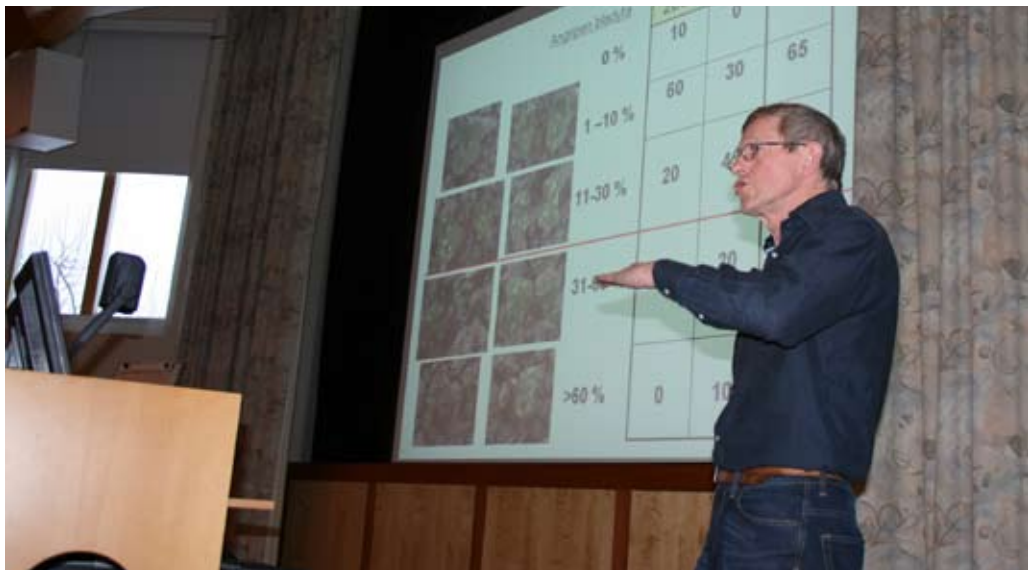
Jordlopporna är tyvärr ett återkommande och hett ämne inom våroljeväxtodlingen. Växtskyddscentralen graderar årligen så kallade varningsfält. Cirka 10-15 procent av fälten hade angrepp överstigande 30 procent bladyta vilket motiverar en bekämpning.

–Det var uteslutande fält med svag uppkomst och glesa bestånd, poängterade Peder.

Han betonade starkt beståndets betydelse för angreppen

–I jämna och bra bestånd är det ytterst sällsynt med problem med jordloppor.

Han tycker att jordloppoproblematiken bör nyanseras för att lantbrukare inte i onödan skräms att inte odla våroljeväxter.

Peder Waern, Jordbruksverkets Växtskyddscentral

–Lägg största möjliga fokus på en jämn och bra etablering.

Men kommer angrepp så var på hugget och är grödan svag så ska man inte invänta bekämpningströskeln på 30 procent uppmanade han.

Kristina Forsberg, Makhteshim-Agan
”Nu kan vi bekämpa åkersenapen igen”

Det är långt mellan lanseringar av nya växtskyddsmedel i svensk oljeväxtodling. Men i fjol lanserades Fox, ett ogräsbekämpningsmedel i vårraps.

–Några tusen liter användes med genomgående bra resultat, konstaterade en nöjd Kristina Forsberg vid Makhteshim-Agan.

Hon påpekade att prisnivån ligger kring 300 kronor per hektar vilket gör det till ett prisvärt alternativ. Preparatet är unikt med sin goda effekt mot åkersenap, men har också bra effekt mot målla, dân, pilört med flera ogräs.

–Har man varit med på Bladex-tiden så vet man också i princip hur Fox ska köras.

Fox är nämligen nästan helt kontaktverkande varför ogräsen måste vara i god tillväxt för att man ska få effekt. Torrt och allmänt dålig tillväxt ger tjocka vaxskikt och då avtar effekten avsevärt.

–Men kom ihåg att grödan måste vara helt torr, uppmanade Kristina!

Annars kan det bli skador på rapsen som måste uppnå 2-bladsstadiet jämnt över fältet för att minska riskerna för skador.

På insektssidan har man pyretroiden Mavrik som enligt Kristina Forsberg fortfarande fungerar bra mot bland annat rapsbaggar. Man har endast noterat en något försvagad effekt i enstaka rapsbaggepopulationer. Det viktiga är

att växla preparatgrupp vid upprepade bekämpningar.

Peter Löfgren, BASF

”Cantus kan bekämpa bomullsmögel i begynnande blomning”

BASF kämpade i många år för att fungiciden Juventus skulle registreras i Sverige. Det lyckades inte men i år berikas odlingen med Cantus, ett nytt bredverkande och effektivt svampbekämpningsmedel.

–Den tar inte bara kål på svamparna, den ger också en jämnare mognad och mindre spill, betonade Peter.

Behandlingsfönstret är bredare än för andra preparat.

–Den största fördelen är att Cantus får köras från begynnande blomning.

En tidig körning är en fördel i de fall där man tidigt bedömer att risken för angrepp av bomullsmögel är stor, till exempel vid fuktigt väder, täta bestånd och angrepp tidigare på fältet. I försök med angrepp av bomullsmögel överstigande 20 procent, har en behandling med Cantus varit mycket lönsam. Cantus har även mycket god effekt mot Phoma som ska bekämpas på hösten när höstrapsen har 2-4 örtblad.

Niklas Ingvarsson, Svenska Foder

”Vi satsar på beprövade sorter som erfarenhetsmässigt fungerar bra hos våra odlare.”

Svenska Foder berättade att man hade ett bra vårrapsår 2009. Man kommer att fortsätta marknadsföra sorten Larissa. En ”specialare” är sorten Ability som på intet sätt är ny, men som visat sig fungera mycket bra i Mälardalen.

–Den var förvisso betad med Elado, men skördarna ute hos odlarna tyder på att sorten har mycket bra potential i det norra odlingsområdet för vårraps.

Man tar in sorten även 2010 med Eladobetning. Denna har till skillnad från Chinook inte uppvisat någon försvagad effekt på jordloppor.

–Det är ofattbart att vi inte kan beta med Elado i Sverige.

Vi tror på våroljeväxterna som ett givet inslag i växtföljden. Visst finns det lysande exempel på högvakas-

tande höstraps. Men den misslyckas i alltför många fall. Kan man etablera vårrapsen jämnt och fint så är den en mycket bra gröda.

Jon Orvendal, VäxtRåd

”Lin ställer inte så stora krav men kräver mycket av odlaren!”

Avslutningsvis var det dags för en ordentlig djupdykning i linodlingens mysterier. En gröda som hamnat lite i skuggan av raps och rybs de senaste åren.

Men i år förväntas linodlingen öka dramatiskt. Enligt Jon Orvendal vid VäxtRåd, finns det inte så mycket dokumenterat kring linodlingen så man beslöt sig för att göra en genomgång av odlingen både i litteraturen och i praktiken.

–Skörden varierar väldigt mycket mellan åren, det måste vi försöka göra någonting åt med bättre rådgivning.

Det lustiga med grödan är att den inte ställer speciellt höga krav på insatsmedel. Måttlig gödsling, kring 70 kilo N per hektar, balanserad utsädesmängd kring 60 kilo per hektar på god jord räcker. Ogräsbekämpningen är förhållandevis enkel med Ally, Gratil och MCPA. Nej, det som är nyckeln till framgång är att få jämna bestånd med god vattenförsörjning.

–Det ska pillas och donas en hel del för att det ska bli bra!

Etableringen är minst lika viktig som i vårraps.

–Kom ihåg att använda betat utsäde om du odlar i ett område där linjordloppan förekommer.

Väl etablerad är resan fram till skörd en förhållandevis enkel transportsträcka.

–Men där gäller det först att vara het på gröten och sedan cool, menade Jon med glimten i ögat.

Han syftade på att det viktiga blad-dödningsmomentet med glyfosat bör ske i god tid (3-4 veckor före skörd) medan däremot skörden kan dröja tills det absolut inte finns något grönt kvar i beståndet. Lin drösar inte så lätt. Sist men inte minst: lin är en ypperlig förfrukt som i försök visat sig vara väl så bra som ärter och raps. «

Gå in på www.svenskraps.se och fördjupa dig i de intressanta presentationerna.